

ISSN (Print): 2304–5809
ISSN (Online): 2313–2167

Науковий журнал
«Молодий вчений»

№ 12 (64) грудень 2018 р.

Редакційна колегія журналу

Сільськогосподарські науки

Базалій В.В. – д-р с.-г. наук
Балашова Г.С. – д-р с.-г. наук
Клименко М.О. – д-р с.-г. наук
Коковіхін С.В. – д-р с.-г. наук
Лавриненко Ю.О. – д-р с.-г. наук
Писаренко П.В. – д-р с.-г. наук

Біологічні науки

Ходосовцев О.Є. – д-р біол. наук

Історичні науки

Змерзлий Б.В. – д-р іст. наук

Юридичні науки

Бернацька Н.І. – канд. юрид. наук
Стратонов В.М. – д-р юрид. наук

Політичні науки

Наумкіна С.М. – д-р політ. наук
Яковлев Д.В. – д-р політ. наук

Педагогічні науки

Козяр М.М. – д-р пед. наук
Рідей Н.М. – д-р пед. наук
Федяєва В.А. – д-р пед. наук
Шерман М.І. – д-р пед. наук
Шипота Г.Є. – канд. пед. наук

Філологічні науки

Шепель Ю.О. – д-р філол. наук

Філософські науки

Лебедева Н.А. – д-р філос. в галузі культурології

Технічні науки

Грищенко Д.С. – канд. техн. наук
Дідур В.А. – д-р техн. наук
Шайко-Шайковський О.Г. – д-р техн. наук

Економічні науки

Іртищева І.О. – д-р екон. наук
Козловський С.В. – д-р екон. наук
Шапошников К.С. – д-р екон. наук

Медичні науки

Нетюхайло Л.Г. – д-р мед. наук
Пекліна Г.П. – д-р мед. наук

Ветеринарні науки

Морозенко Д.В. – д-р вет. наук

Мистецтвознавство

Романенкова Ю.В. – д-р мистецт.

Психологічні науки

Шаванов С.В. – канд. псих. наук

Соціологічні науки

Шапошникова І.В. – д-р соц. наук

Географічні науки

Пилипенко І.О. – д-р географ. наук
Мальчикова Д.С. – д-р географ. наук

Міжнародна наукова рада

Arkadiusz Adamczyk – Professor, dr hab. in Humanities (Poland)
Giorgi Kvinikadze – PhD in Geography, Associate Professor (Georgia)
Janusz Wielki – Professor, dr hab. in Economics, Engineer (Poland)
Javad Khamisabadi – Professor, PhD in Industrial Management (Iran)
Inessa Sytnik – Professor, dr hab. in Economics (Poland)
Вікторова Інна Анатоліївна – доктор медичних наук (Росія)
Глуценко Оlesia Анатоліївна – доктор філологічних наук (Росія)
Дмитрієв Олександр Миколайович – кандидат історичних наук (Росія)
Марусенко Ірина Михайлівна – доктор медичних наук (Росія)
Швецова Вікторія Михайлівна – кандидат філологічних наук (Росія)
Яригіна Ірина Зотовна – доктор економічних наук (Росія)

Повний бібліографічний опис всіх статей журналу представлено у:
Національній бібліотеці України імені В.В. Вернадського,
Науковій електронній бібліотеці Elibrary.ru

Журнал включено до міжнародних каталогів наукових видань і наукометричних баз:
РИНЦ, ScholarGoogle, CiteFactor, Research Bible, Index Copernicus.
Index Copernicus (IC™ Value): 4.11 (2013); 5.77 (2014); 43.69 (2015); 56.47 (2016); 52.17 (2017)

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації – серія KB № 18987–7777P від 05.06.2012 р.,
видане Державною реєстраційною службою України.

Обкладинка журналу присвячена біосферному заповіднику «Асканія-Нова», що був заснований у 1898 році Фрідріхом Фальц-Фейном, предком німецьких колоністів, які освоювали південні українські степи. Заповідник розташований біля смт Асканія-Нова Чаплинського району Херсонської області та є єдиною у Європі ділянкою типчакowo-ковилового степу, якого ніколи не торкався плуг, має велику наукову, культурно-пізнавальну та практичну цінність. Площа заповідника складає 33 тисячі гектарів, у степових екосистемах якого налічується більше 500 видів вищих рослин і понад 3 тисяч видів тварин.

ЗМІСТ

ХІМІЧНІ НАУКИ

- Кузьмич Я.В.**
Роль інтерактивного навчання
на уроках хімії в системі
професійно-технічної освіти.....1

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

- Калабухова А.С., Радзієвська М.П.**
Способи використання дихальних вправ
для дітей молодшого шкільного віку
як неспецифічний засіб
профілактики ГРВІ (огляд).....5

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

- Розметова О.Г., Цишек О.В.**
Перспективи розвитку beauty-туризму
на основі ресурсної бази
курортних територій України.....10

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

- Жадейко А.Н.**
Тенденції живописи
періода 1990-х років
одеського художника Алексея Ілюшина 14
- Кадоркіна Ю.О.**
Сучасна українська книжкова ілюстрація.
Оформлення прози та віршованих збірок....19
- Краснікова Л.В.**
Поняття, історія і стилі
дизайну інтер'єру.....22
- Романенкова Ю.В.**
Етюди и дорожные зарисовки
в творчестве Людмилы Горбатенко.....26

АРХІТЕКТУРА

- Оникієнко А.С., Хлюпін О.А.**
Визначення місця розташування центру
швидкого реагування на надзвичайні
ситуації у міському середовищі.....30

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

- Бабенко Л.О.**
Масові театралізовані свята
у музейних закладах культури (на досвіді
роботи Миколаївського обласного
художнього музею ім. В.В. Верещагіна).....34
- Орлова О.В., Сусідка В.М.**
Розвиток української культурологічної
думки в умовах еміграції
у першій половині ХХ століття.....37
- Філіпп'єв М.Г., Філіпп'єва О.А.**
Традиції як механізм збереження
і трансляції соціально-культурного
та екологічного досвіду.....41

МЕДИЧНІ НАУКИ

- Демчук О.В., Слободян Д.А., Піддубна А.А.,
Вівсянник В.В., Вінтоняк М.О.**
Лікування хворих на хронічну
хворобу нирок з наявністю уражень
гастродуоденальної ділянки
та хронічного пієлонефриту
у поєднанні з метаболічним синдромом.....44

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

- Галієва О.М.**
Нейрофізіологія ситуативної тривожності:
теоретичний аспект.....49
- Гончарова Н.О.**
Ціннісно-мотиваційні аспекти кар'єрного
зростання майбутніх психологів.....53
- Drozd E.V.**
Educational potential of ethnopsychology
in formation of national self identity
of student youth.....57
- Перегончук Н.В., Фальчук М.П.**
Кар'єра та кар'єрні орієнтації:
вивчення змісту понять.....60
- Сокур А.В.**
Теоретичний аналіз сутності поняття
пробачення в контексті психологічної
травми та психоаналізу.....64

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

- Адаменко О.О., Догунчак О.А.,
Подопрігора Р.В.**
Фізичне виховання та формування
здорового способу життя у педагогічних
поглядах К.Д. Ушинського.....70
- Бондаренко Т.С.**
Інтеграція інтернет-ресурсів у навчально-
виховний процес основної школи.....73
- Даценко М.С.**
Просторове середовище та акустика
приміщення у формуванні професійної
культури майбутнього викладача
музичного мистецтва.....76
- Заря Л.О.**
Усвідомлене сприйняття музичного
мистецтва молодшими школярами 79
- Іванова Л.В., Скорнякова О.В.**
«Soft skills» як важлива складова
конкурентоспроможності фахівця
з інформаційних технологій.....83
- Карасьова Л.А.**
Експериментальна перевірка ефективності
моделі та педагогічних умов формування
інформаційно-аналітичної компетентності
майбутніх офіцерів-прикордонників
у процесі іншомовної підготовки.....87
- Карнаухова А.В., Коваленко І.В.**
Проблема формування трудових навичок
у дітей старшого дошкільного віку.....92

Коваль М.С., Коваль І.С.

Загальнодидактичні принципи
формування професійної готовності
майбутніх рятувальників
до діяльності в екстремальних умовах.....95

Ковальчук В.І.

Формування індивідуальних стратегій
навчання студентів засобами
інноваційних педагогічних технологій.....100

Котельох М.О.

Розвиток етичної та естетичної складових
професіоналізму поліцейських.....103

Nazarenko O.I.

Challenges and solutions to developing
phonological competence
of technical students in ESP teaching 106

Павленко О.В.

Сучасний стан підготовки фахівців
з електроніки в закладах
вищої освіти США.....111

Рудь О.С.

Гендерний стиль у менеджменті
як компонент впливу на якість системи
управління освітою.....114

Хромченкова Н.М.

Педагогічні умови формування професійної
відповідальності майбутніх журналістів.....119

Чикалова Т.Г.

Формування загальнолюдських цінностей
молодших школярів засобами
казкотерапії в педагогічній спадщині
В.О. Сухомлинського 123

Яковлева В.А., Богдан В.В.

Корпоративні комунікації у закладі
професійно-технічної освіти.....127

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ**Amirali Guseinov ogly**

National components in the gastronomic
thesaurus as markers of national dishes.....131

Літінська О.Ю., Паленга В.І.

Аналіз семантико-когнітивної структури
концепту «гнів» в японській мові
на матеріалі фразеологічного сімейства
з ключовими словами 腹 (живіт)
та 怒り (злість).....135

Літінська О.Ю., Паленга В.І.

Концепт «гнів» в лінгвістичних
та психологічних дослідженнях.....139

Пікалова А.О.

Компоненти моделювання «кардіоцентрик»
як типу «емотивного-я» ідентичності
англомовного дитячого поета.....142

Чернова Ю.В., Гаращенко Т.С.

Кулінарна термінологія
та проблеми її перекладу.....148

Шевель Н.О.

Вплив лідера «Української хати»
Грицька Чупринки на поетичний
доробок Олекси Коваленка.....151

Шевель Т.О.

Музичність поетичного слова
М. Вороного.....155

CONTENTS

CHEMICAL SCIENCES

Kuzmich Y.V.

The role of interactive training
in chemistry lessons
in the vocational education system.....1

BIOLOGICAL SCIENCES

Kalabukhova A.S., Radziejowska M.P.

Used of breathing exercises
for primary school children
as non-specific means of prevention
of acute respiratory viral diseases (review).....5

GEOGRAPHICAL SCIENCES

Rozmetova O.G., Tsyshek O.V.

Prospects of the development
of beauty-tourism on the basis
of Ukrainian resorts' resources.....10

HISTORY OF ART

Zhadeiko O.N.

Trends of the painting of the period
of 1990-s of Odessa artist Alexei Ilyushin 14

Kadorkina Yu.O.

Contemporary Ukrainian book illustration.
Arrangement of prose and poetry collections.....19

Krasnikova L.V.

Concept, history and style
design interior..... 22

Romanenkova J.V.

Trip sketches in creative art
of Lyudmila Gorbatenko.....26

ARCHITECTURE

Onikienko A.S., Khlyupin A.A.

Determination of the location
of a fast response center for emergency
situations in the city environment..... 30

CULTURAL STUDIES

Babenko L.A.

Mass theatricalized holidays
in the cultural institutions of the museum
(on the example of work
of the Nikolaev Regional Art Museum
named after V.V. Vereshchagin)..... 34

Orlova O.V., Susidka V.N.

The development of Ukrainian culturological
ideas in the conditions of emigration
in the first half of the XX-th century.....37

Filipyyev M.G., Filipyyeva O.A.

Traditions as a mechanism
of preservation and translation
of socio-cultural and environmental
experience..... 41

MEDICAL SCIENCES

**Demchuk O.V., Slobodian D.A., Piddubna A.A.,
Vivsiannyk V.V., Vintonyak M.A.**

Treatment of patients with chronic
disease kidneys of the presence of lesions
gastroduodenal areas and chronic pyelonephritis
in combination with metabolic syndrome 44

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

Galieva O.M.

Neurophysiology of situative anxiety:
theoretical aspect.....49

Goncharova N.A.

Price-motivation aspects of career
growth of future psychologists 53

Drozd E.V.

Educational potential of ethnopsychology
in formation of national self identity
of student youth.....57

Peregonychuk N.V., Falchuk M.P.

Career and career orientation:
study content concepts.....60

Sokur A.V.

Theoretical analysis of the concept
of forgiveness in the context of psychological
trauma and psychoanalysis..... 64

PEDAGOGICAL SCIENCES

Adamenko O.O., Dogynchak O.A.,

Podoprighora R.V.

Physical education and formation
of healthy life in pedagogical view
K.D. Ushinskiy.....70

Bondarenko T.S.

Integration of internet-resources
into educational process of the basic school.....73

Datsenko M.S.

Spatial environment and room acoustics
in the formation of professional culture
of a future music teacher 76

Zarya L.A.

Conscious perception of musical arts
by younger pupils.....79

Ivanova L.V., Skorniyakova E.V.

Soft skills – important component
of competitiveness of specialists
on information technologies..... 83

Karasyova L.A.

Testing of the effectiveness of pedagogical
technology of information and analytical
competence formation in the course of future
border officers foreign language training.....87

Karnaikhova A.V., Kovalenko I.V.

The problem of formation labor skills
in senior preschool children.....92

Koval M.S., Koval I.S.

General-didactic principles for the formation
of professional readiness of future employees
to activities in extremely conditions.....95

Kovalchuk V.I.

Formation of individual learning strategies
by means of innovative
pedagogical technologies.....100

Kotelyukh N.A.

Development of ethical and aestical
compositions of professionalism
of police officers.....103

Nazarenko O.I.

Challenges and solutions
to developing phonological competence
of technical students in ESP teaching 106

Pavlenko O.V.

The current state of the training
of electronics in higher education
institutions of the USA.....111

Rud O.S.

Gender style in management
as a component of impact on the quality
of education management system.....114

Hromchenkova N.M.

Pedagogical conditions of formation
of professional responsibility
of future journalists.....119

Chykalova T.G.

Formation of values of youngsters
schoolchildren by means of fairy tale
therapy in the pedagogical heritage
of V.A. Sukhomlinsky 123

Yakovleva V.A., Bohdan V.V.

Corporate communications
in vocational education institute.....127

PHILOLOGICAL SCIENCES

Amirali Guseinov ogly

National components in the gastronomic
thesaurus as markers of national dishes.....131

Litinska O.Yu., Palenka V.I.

Analysis of the semantic-cognitive structure
of the anger concept in Japanese on
the material of the phraseological family with
the keywords 腹 (stomach) and 怒 り (anger)...135

Litinska O.Yu., Palenka V.I.

Concept «anger» in linguistic
and psychological research.....139

Pikalova A.O.

The modeling components of “cardiocentric”
as a type of “emotive-I” of the identity
of the English-language children’s poet.....142

Chernova Yu.V., Harashchenko T.S.

Culinary terminology
and problems of its translation.....148

Shevel N.O.

The influence of the leader
of "Ukrainian house" Grytsko Chuprynka's
on the poetic work of Olexa Kovalenko.....151

Shevel T.O.

Musical poetry of M. Voronyi 155

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ТРУДОВИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Карнаухова А.В., Коваленко І.В.

Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2018-12-64-24>

У статті проаналізовано проблему трудових навичок у дітей дошкільного віку. Зроблено теоретичний аналіз наукового доробку філософів, психологів, педагогів щодо формування трудових навичок у дітей дошкільного віку. Визначено умови за яких будуть формуватися трудові навички у дітей дошкільного віку.

Ключові слова: трудове виховання, трудові навички, діти дошкільного віку.

Постановка проблеми. Проблема трудового виховання дітей дошкільного віку завжди знаходиться у полі досліджень науковців. Саме підготовка до майбутнього дорослого життя та участь у трудовій діяльності немислимі без певних умінь, навичок та компетенцій, що формуються у людини протягом усього життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема трудового виховання знайшла своє відображення у працях З.Н. Борисової, А.А. Люблінської, Н.Г. Лоран, Т.І. Маркової, В.Г. Нечаєвої, Л.А. Пенської, В.І. Логінової, Г.В. Беленької, М.А. Машовець та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблема трудового виховання дітей, починаючи з дошкільного віку, досліджується багатьма педагогами та психологами, як в історико-педагогічній спадщині, так і в сучасних дослідженнях. Так, зокрема: праця як чинник розвитку особистості (П. Блонський, А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін.); позитивний вплив праці на розвиток особистості дитини та підготовка її до життя в суспільстві (Р. Буре, М. Крулехт, Л. Куцакова, В. Логінова, Т. Маркова, В. Нечаєва та ін.); усвідомлення дітьми ролі праці в житті суспільства (М. Васильєва, Г. Годін, О. Радіна та ін.); розвиток моральних якостей особистості, оптимізація навчально-виховної діяльності (Ю. Бабанський, О. Богданові, І. Зарецька, С. Козлова, В. Коротов, Т. Мальковська, Т. Шамова та ін.).

Мета статті: Здійснити теоретичний аналіз наукових праць філософів, психологів, педагогів з метою формування трудових навичок у дітей старшого дошкільного віку.

Завдання:

– здійснити короткий теоретичний аналіз проблеми формування трудових навичок у дітей старшого дошкільного віку;

– визначити основні умови формування трудових навичок у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Трудове виховання є складовою частиною всебічного розвитку не тільки дітей дошкільного віку, а й людей зокрема. Воно має вплив на розвиток розумових здібностей дитини, формування моральних якостей, формування естетичних почуттів, сприяє фізичному розвитку. У процесі праці в дітей формується загальне позитивне ставлення до навколишнього життя. Вдало виконана робота приносить їм почуття радості, задоволення, відчуття корисності своєї невеликої справи. В процесі праці у них формується праг-

нення до спільної діяльності, повага до праці дорослих, уміння доводити справу до кінця, тобто формуються морально-вольові якості, які конче необхідні дітям у майбутньому житті.

Трудове виховання дітей притаманне всім історичним формаціям, воно є найдавнішою формою виховання. Її ідея дійшла до нас крізь століття, однак вона завжди (а особливо у стародавні часи) стосувалася тільки нижчих (підлеглих) верств, тим більше це вірно по відношенню до дітей дошкільного віку.

Загалом дошкільне виховання в античному світі виявилось у двох виховних системах: спартанський й афінський. У підготовці дітей до школи враховувалась і специфіка предметів, які їм доведеться вивчати: грамота, математика, етика, логіка, фізичні вправи. Відповідно до цього, можна вважати, що з античних часів ідея трудового виховання існувала, але не стосувалась усіх без винятку дітей. Вона протиставляла себе «шляхетному» вихованню і була стержневим моментом виховання дітей «трудова» класів.

У середньовіччя можна виявити багато думок стосовно виховання дітей, однак, проблемам трудового виховання також не приділялось достатньої уваги, в книжних творах. Класовий характер освіти і виховання не передбачав використання фізичної праці у школах. Діти рабів у школах не виховувалися; виховання відбувалось у праці на рівні з дорослими.

До проблеми виховання дітей у процесі праці зверталися автори перших утопічних систем оновлення шляхом виховання. Зокрема, Т. Мор рекомендував маленьких дітей знайомити дітей з працею людей і спонукати їх до посильної участі в трудових процесах. Подібну ідею можна знайти й у творах видатного педагога Я.А. Коменського. Він у своїй праці «Велика дидактика» призначає для виховання дітей так зване материнське опікунство у кожній сім'ї, яке повинно домінувати у процесі виховання для дітей певного віку.

Материнська школа покликана перед усім забезпечити фізичний розвиток дітей, а також дати початки знань всього того, чого людина повинна навчитися протягом життя. На першому місці – фізичне виховання. Але вже в цьому віці, на думку Я.А. Коменського, потрібно здійснювати і моральне, і естетичне, і трудове виховання [2, с. 104].

На думку Ж.-Ж. Руссо, дитину, яка фізично зміцніла і навчилася самостійно орієнтуватися в навколишньому середовищі, слід залучати до фізичної праці. Оволодіння трудовими навичками – необ-

хідна умова забезпечення молодій людині власного кусня хліба, а відтак – незалежності і свободи.

Послідовник Ж.-Ж. Руссо, Й.Г. Песталоцці не тільки теоретично, а й практично доклали багато сил до того, щоб, поєднавши навчання з фізичною працею, виховувати дітей для чесного життя. Він вперше в історії педагогіки пов'язав мотивацію праці з природою дитини, обґрунтував роль праці як частини педагогічної системи. Й.Г. Песталоцці наголошував, що завдяки поєднанню навчання і фізичної праці діти виходять у життя морально загартованими, здатними до самостійного визначення: «Дитяча праця здійснює позитивний вплив на дитину тільки за умови, коли ставить перед собою виховні і моральні завдання» [7, с. 62-63].

Сучасні філософи підкреслюють, що рівень використання такого фактору, як праця, знаходиться у відповідальності з рівнем соціального розвитку суспільства. Чим вищі суспільні потреби людини, тим досконаліша її організація предметного буття. Філософи (І.Т. Касавін, В.О. Воронич, Ю.К. Плетніков) розвиваючи вчення про роль діяльності і мети, зазначають, що їх не слід розуміти, як просту адекватність.

Ідея обов'язкового трудового виховання для всіх дітей формувалася в ХІХ ст. одночасно з розвитком ліберально-демократичних поглядів у суспільно-політичному житті. Прихильниками виховання через працю ставали дедалі все більше педагогів, мислителів: соціалісти-утопісти Ш. Фур'є, Р. Оуен, К.Д. Ушинський, А. Дістервег, Х.Г. Зальцман та ін.

Невідповідність в цей час у провідних державах традиційної постановки справи вихованню дітей рівню їх економічного і суспільного розвитку, а також дестабілізація західного суспільства через наростаючу під впливом марксистських ідей класову боротьбу, викликали гостру критику традиційних педагогічних концепцій. У якості альтернативи традиціоналізму у педагогіці з'являються нові реформаторські ідеї (вільне виховання, трудова школа, експериментальна педагогіка і т.д.), представниками якими виступали А. Фер'єр, Е. Демолєн, С. Редді.

Теоретичним підґрунтям трудового виховання в цей час стають праці В.О. Сухомлиńskiego і А.С. Макаренка. У «Лекціях про виховання дітей» А.С. Макаренко наголошував на основних завданнях трудового виховання дітей в сім'ї, підкреслюючи, що діти живуть не підготовкою до якогось майбутнього життя, а теперішнім життям. Він вчив батьків, як треба залучати дітей до праці з раннього дитинства: спочатку підказати, заохотити, а потім вести дитину до того, щоб вона сама бачила необхідність тієї чи іншої справи. Обов'язково треба викликати в дитини інтерес до роботи, але зловживати цим не можна, бо вирішальним моментом у трудовому вихованні повинен бути не інтерес до тієї чи іншої праці, а усвідомлення її корисності, необхідності для людини, суспільства в цілому.

Як зазначав А.С. Макаренко, потрібно по-різному підходити до дітей: інколи можна попросити дитину виконати ту чи іншу роботу, в деяких випадках – доручити, а в інших – поєднувати прохання з дорученням, не зупиняючись і інколи перед вимогою виконати дитині те, що батьки чи вихователь вважають за потрібне.

А.С. Макаренко у лекції про трудове виховання розкрив важливу роль елементарних видів господарсько-побутової праці дітей, зазначивши, що

в ній формуються самостійність, відповідальність, самоорганізація, цілеспрямованість їхньої поведінки. Діти, які вміють працювати, знають ціну трудових дій, поважають і працю інших людей, скоріше приділяють увагу людині, яка потребує допомоги.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що питання трудового виховання підростаючого покоління активізуються періодично і співпадають з глобальними процесами екологічного розвитку держави. Основні концептуальні підходи до організації трудової діяльності дітей в умовах суспільного дошкільного виховання в нашій країні були закладені на перших з'їздах з дошкільного виховання.

Вважалося за необхідне ввести в життя дітей такі види праці, як самообслуговування, праця на городі, в саду, ручна праця з різними матеріалами. Було рекомендовано заохочувати дітей до самостійного прибирання кімнати, прання тощо. На першому з'їзді було визначено вимоги до організації дитячої праці, враховуючи вікові особливості дітей: праця повинна бути доступна і зрозуміла за метою, давати дітям радість, діти мають працювати добре і, по можливості, гарно. Було окреслено два провідних завдання трудового виховання: навчити працювати дітей з радістю і колективно.

А.С. Макаренко особливого значення надавав колективній дитячій праці, в якій виникає взаємна відповідальність учасників. «Спільна трудова праця, робота в колективі, трудова допомога людей та постійна їх взаємна трудова залежність тільки й можуть створити правильне ставлення людей один до одного, – писав він. Це правильне ставлення полягає не тільки в тому, що кожна людина віддає свої сили суспільству, але і в тому, що вона і від інших вимагає того самого, що вона не хоче коло себе терпіти життя дармоїда» [1, с. 388].

Український педагог С.Ф. Русова розкривала питання значення трудового виховання дітей в умовах дошкільного дитинства, посилювалась на особливості української нації, яка відзначається старанністю і потягом до праці. Дитяча праця, на думку С. Русової, є головною основою виховання і до неї треба залучати дітей з наймолодшого віку. Особливо підкреслювала вона значення ручної праці, яка повинна забезпечити активність дітей, свідоме прагнення їх до праці, насолоду від отриманих результатів, створення позитивного настрою дітей під час праці, задоволення та ін. Праця дітей старшого дошкільного віку може носити ознаки соціального змісту, діти бачать наслідки своєї праці і в тому, «що вона найкраще регулює відносини окремої дитини до усього колективу з погляду засвоєння конкретних обов'язків й зміцнення почуття відповідальності» [4, с. 304].

У 30-40 роки ХХ ст. широко відомою була педагогічна діяльність П.П. Блонського, який значну частину своїх досліджень приділяв вихованню через працю. У його «Трудовій школі», «Вступі у дошкільне виховання» та інших роботах були сформульовані принципи трудового виховання дошкільників, що зберігають свою актуальність і сьогодні.

Людина розвивається духовно й фізично тільки в праці. Будь-які спроби уникнути продуктивної праці призводять до негараздів і для особистості, і для суспільства. З цього приводу Ушинський К.Д. писав: «Якби люди винайшли філософський камінь, то біда б була б ще не-

лика: золото перестало б бути монетою. Але якби вони знайшли казковий мішок, з якого вискакує все, чого душа забажає, або винайшли машину, яка цілком замінє всяку працю людини, то самий розвиток людства припинився б: розбещеність і дикість полонили б суспільство» [6, с. 106].

В.О. Сухомлинський власним педагогічним досвідом довів, що праця дітей є найважливішим фактором їх виховання в громадянському дусі, формування в них моральності, залучення до колективного життя. Трудове життя в роки дитинства – це одна із найважливіших умов формування гармонійної людини, – писав В.О. Сухомлинський. Треба виховувати в дітях почуття радості праці, без цього неможливе життя колективу» [5, с. 495].

З 60-х та протягом 70-х років XX століття теорія дошкільної педагогіки систематично поглиблювалася дослідженнями проблем трудового виховання. Розглядаючи питання трудового виховання дошкільників, дослідники почали пов'язувати їх із формуванням поваги до праці дорослих, таких моральних якостей підростаючої особистості, як працелюбність, відповідальність, розвиток самостійності дітей, їхньої здатності до самооцінки. Практика трудового виховання дітей в умовах дитячого садка у цей період засвідчила, що діти нерационально опанували трудову діяльність, не могли самостійно планувати послідовність трудового процесу, звалили діяти під керівництвом дорослого. Вихолощувався інтелектуальний зміст трудової діяльності дітей, через що вони втрачали інтерес до виконання трудових доручень. Це відбувалося тому, що навчання, включене у спільну діяльність з дорослим, в якій діти виступали як помічники, не давала їм змоги осмислити весь трудовий процес. Увага дітей зосереджувалася на одній, часто дургорядній дії (принести, подати, потримати).

Вивчення психолого-педагогічної літератури свідчить про тенденцію активізації досліджень з питань організації дитячої діяльності виховання її культури у дошкільників. Це відображено в роботах Л.В. Артемової, Р.І. Заїченко, В.Г. Нечаєвої, В.О. Павленчик, Т.І. Поніманської та ін. Так, зокрема, трудове виховання, Т.І. Поніманська трактувала як цілеспрямований процес формування у дітей елементарних трудових навичок та умінь, сприяє вихованню до праці дорослих, формує звичку діяльності [3, с. 258].

Трудове виховання тісно пов'язане із усіма напрямками виховання (моральним, фізичним, естетичним, розумовим, екологічним, національним тощо) і сприяє цілісному й гармонійному становленню особистості лише в умовах свободи, самостійності, творчості, відповідальності,

активності. Аналіз наукових досліджень вчених доводить, що праця чинить найкращий вплив на дитину тоді, коли створені умови для розвитку її суб'єктивності.

Трудові навички – це складні системи умовних рефлексів, які активізуються у процесі виконання певних виробничих завдань. Елементарні трудові навички передбачають формування найпростіших умінь трудової діяльності, що реалізуються як у процесі трудової діяльності, так і у грі, навчанні, творчості. Часто її підґрунтям виступає механізм наслідування, коли дитина дошкільного віку спостерігає, а потім копіює рухи та елементи праці дорослого, прагнучи прилучитися до певної трудової діяльності.

У процесі формування трудових навичок у дітей дошкільного віку розвивається дрібна моторика, поступово удосконалюються вправність та рухи, зникають зайві, зменшується психічне та м'язове напруження, увага переноситься з процесу на результат, виробляється ритм дій і можливість довільно змінювати темп роботи.

Не використовуючи планування діяльності у закладі дошкільної освіти, вихователь все ж визначає для себе стратегію й тактику трудового виховання і враховує конкретні природні, соціальні, регіональні, економічні умови життя дітей для того, щоб цілеспрямовано ознайомлювати їх із працею дорослих. Такий підхід дає можливість вводити дитину дошкільного віку у світ життя дорослих, дати знання про види праці та її користь, реалізувати завдання виховання поваги до людей праці, сформулювати прагнення брати участь у посильній праці, допомагати дорослим, нести відповідальність за виконану роботу.

Важливим для формування трудових навичок дітей дошкільного віку з точки зору педагогів є позитивна оцінка вихователем діяльності дитини, бо вона сприяє мотивації до діяльності. Слід наголосити, що трудове виховання у межах позитивного психологічного клімату сприяє формуванню моральних якостей дошкільника, вчить розрізняти добро і зло, виховує повагу до інших і до себе, розвиває уміння оцінювати свої й чужі дії та вчинки.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Таким чином, пізнання дитиною світу у його розвитку сприяє створенню цілісної картини світу, дає дитині відчуття взаємозалежності усього живого на землі. Формування трудових навичок у дітей дошкільного віку є особливо цінними з тієї позиції, що процес становлення і розвитку особистості відбувається у гармонії з природою та власним «Я» і саме ця проблема є актуальною та потребує подальшого наукового дослідження.

Список літератури:

1. Макаренко А.С. Твори / А.С. Макаренко. – Т. 4. – К., 1954. – 388 с.
2. Максимчук О.В. Проблема трудового виховання в історії зарубіжної та вітчизняної педагогіки // Кіровоградський державний педагогічний університет ім. В. Винніченка. – Наукові записки. – Кіровоград, 2001. – Вип. 36. – С. 97-109.
3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: [навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл.] / Т.І. Поніманська. – К.: Академвидав, 2004. – 456 с.
4. Русова С.Ф. Вибрані твори / Упор. Проскура О.В. – К.: Освіта, 1996. – 304 с.
5. Сухомлинський В.О. Павлівська середня школа / В.О. Сухомлинський. – К., 1977. – Т. 4. – 495 с.
6. Ушинський К.Д. Праця в її психічному й виховному значенні / К.Д. Ушинський. – Вибр. пед. твори: у 2-х т. – Т. 1. – 106 с.
7. Шевченко П. Ідеї трудового виховання у педагогічній творчості Й.Г. Пестолоцці // Рідна школа. – 2002. – № 2.

Карнаухова А.В., Коваленко И.В.

Киевский университет имени Бориса Гринченко

**ПРОБЛЕМА ФОРМИРОВАНИЯ ТРУДОВЫХ НАВЫКОВ
У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА****Аннотация**

В статье проанализирована проблема трудовых навыков у детей дошкольного возраста. Сделано теоретический анализ научного наследия философов, психологов, педагогов по формированию трудовых навыков у детей дошкольного возраста. Определены условия, при которых будут формироваться трудовые навыки у детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: трудовое воспитание, трудовые навыки, дети дошкольного возраста.

Karnaukhova A.V., Kovalenko I.V.

Kiyv University Boris Grinchenko

**THE PROBLEM OF FORMATION LABOR SKILLS
IN SENIOR PRESCHOOL CHILDREN****Summary**

The article presents the analysis of problem of formation labor skills of preschool age children. Theoretical analysis of scientific contribution of philosophers, psychologists, educators concerning the formation of labor skills in preschool children is made. Author determined the conditions for formation labor skills in preschool children.

Keywords: labor education, labor skills, preschool children.

УДК 37.013.21

**ЗАГАЛЬНОДИДАКТИЧНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ РЯТУВАЛЬНИКІВ
ДО ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ****Коваль М.С., Коваль І.С.**

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2018-12-64-25>

У статті обґрунтовано загальнодидактичні принципи формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах й аргументовано їх реалізацію у навчальних закладах Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Врахування наведених принципів: науковості, систематичності і послідовності навчання, доступності викладання, зв'язку теорії з практикою, індивідуалізації, емоційності, створює умови для глибокого розуміння сутності досліджуваного процесу як стратегічного напрямку професійної підготовки фахівців галузі безпеки людини. Усі загальнодидактичні принципи реалізуються в тісному взаємозв'язку, взаємозумовлюючи і продукуючи один одного, тобто всі використовуються як єдине ціле. Також, нами визначено роль цих принципів при формуванні професійної готовності рятувальників, технологізація яких сприяє послідовності й етапності освітнього процесу.

Ключові слова: загальнодидактичні принципи, майбутні рятувальники, готовність до діяльності, екстремальні умови, професійна підготовка.

Постановка проблеми. Професійна підготовка у вищих навчальних закладах (ВНЗ), під впливом динамічних суспільних і економічних нововведень, потребує постійних трансформацій, які відповідатимуть запитам педагогічної науки й практики. Відповідно до Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, основою професійної підготовки повинен стати розвиток суспільства в соціально-економічному, культурному й духовному ракурсах, зміцнення авторитету й формування іміджу нашої країни, сприяння національним інтересам і самореалізації

кожної людини. З огляду на це, цілеспрямоване набуття майбутніми рятувальниками Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України) професійних компетентностей є вагомим складовою системи освіти та безпеки життєдіяльності населення й визначається стратегією розвитку як стрижневий напрям становлення фахівця з інноваційним типом мислення.

При врахуванні вимог і завдань, потреби у вдосконаленні, що сьогодні постали перед освітньою системою, заслуговують особливої уваги загальнодидактичні принципи формування професійної